

LINGUISTIC BIBLIOGRAPHY FOR THE YEAR 2002 AND SUPPLEMENT FOR PREVIOUS YEARS / Ed. by S. Tol and H. Olbertz with the assistance of P. van Beest and Th. Horstman.— Dordrecht, Springer, 2006.— CVIII, 1445 p.— (Permanent International Committee of Linguists)

LINGUISTIC BIBLIOGRAPHY FOR THE YEAR 2003 AND SUPPLEMENT FOR PREVIOUS YEARS / Ed. by S. Tol and H. Olbertz with the assistance of D. Glandorf and Th. Horstman.— Dordrecht, Springer, 2007.— CVI, 1161 p.— (Permanent International Committee of Linguists)

З 1949 р. Постійний міжнародний комітет мовознавців під егідою Міжнародної ради з філософії та гуманітарних наук ЮНЕСКО щорічно видає зведену бібліографію європейської мовознавчої літератури — «Linguistic Bibliography». 2006 р. опубліковано 55-й щорічник (за 2002 р.), а 2007 р. — 56-й щорічник (за 2003 р.).

Щороку «Бібліографія» реєструє до 20 тис. позицій, 19107 записів за 2002 р. та 14792 записи за 2003 р. Щорічник містить також доповнення за попередні роки. Перший том готувався на базі Національної бібліотеки Нідерландів, другий — в Інституті нідерландської лексикології.

Приємно відзначити, що на сторінках цього поважного видання українську мову представлено досить розлого. Головним інформатором «Бібліографії» щодо української частини її, очевидно, її автором є Л. Непоп. У книзі не зазначено, чи вона представляє офіційну установу України, однак без поважної книгозбірні виконати таке завдання вкрай складно. Якщо порівняти дані «Філологічних наук в Україні. 1995» (Тернопіль, 2002 — на жаль, останній покажчик з опублікованих) та два випуски «Бібліографії», то виявиться, що в українському виданні мовознавчий розділ містить 660 назв та 43 загальні збірники, а у виданні ЮНЕСКО зареєстровано 743 позиції за 2002 р. і 120 позицій за 2003 р. Це — стосовно номерних позицій, бо є ще перехресні посилання в інших розділах, а саме в загальній частині — рубрики «Описи періодичних видань» (2002, 51, 70)¹, «Матеріали конференцій» (2002, 248, 323–325; 2003, 346, 408), «Хроніки» (2002, 592, 616) «Збірники на пошану» (2002, 635, 769, 779), «Інші мовознавчі збірники» (2002, 801–804, 807–809), «Загальне мовознавство» (2002, 845), «Історія мовознавства» (2002, 971, 999, 1033–1035, 1051, 1055, 1056, 1092, 1093, 1126, 1165, 1192, 1226, 1242; 2003, 755, 781), «Біографії» (2002, 1389, 1517, 1598,

1601, 1611, 1624–1627, 1665, 1666, 1680, 1699; 2003, 1131–1133). Зокрема, у «Біографії» вміщено ювілейний збірник М. Лесіва (2003, 1132), некрологи Ю. Шевельова (2002, 1623–1627), статті про М. Трохименка (2002, 1665, 1666), В. Ващенко (2002, 1680), А. Білецького (2002, 1389) тощо. В описах не подано додаткової інформації, наприклад, зазначено статтю М. Нагірного «Славистична спадщина Терези фон Якоб (Тальві)» (2002, 1611) — і жодного ключового слова до пізнання постаті цієї німецько-американської письменниці, літературознавці, перекладачки зі слов'янських мов; про німецьке походження свідчить лише розшифрування повного імені письменниці — Therese Albertine Luise Robinson geb. von Jacob.

Заради економії місця періодичні видання в бібліографічному описі скорочено до абревіатур, розшифрування яких подано окремим списком «Періодичні видання». Загальна кількість таких видань — 2778 позицій за 2002 р. та 2726 за 2003 р. Українських назв у ньому — 48, з них існуючих видань — 45 (дві подвійні назви — «Українська мова і література в школі» (тепер «Дивослово»), вісник Сімферопольського (тепер Таврійського) університету; одне видання припинило виходити — «Теорія і практика перекладу»). Список періодичних джерел не відображає повністю теперішнього стану мовознавчих журналів, але містить інколи додаткову інформацію (крім підзаголовка та місця видання). Зокрема, до позиції «Дивослово» додано, що це видання є продовженням журналу «Українська мова і література в школі». Відповідно, до назви «Українська мова і література в школі» долучено примітку, що видання продовжується як «Дивослово». Але зміна назви відбулася ще 1994 р., тож навіщо вказувати цю деталь, якщо ніде немає посилання на «УМЛШ» (принаймні не вдалося зафіксувати жодної іншої згадки)? Аналогічна ситуація з виданням збірника «Теорія и практика перевода» (Київ), який, по-перше, не виходить з 1994 р., а по-друге, початково називався «Теорія і практика пе-

¹ Цифра ліворуч від двокрапки позначає рік, який описує бібліографія, а цифра праворуч — номер позиції.

рекладу» (єдина назва — 1979–1981 і 1994, 7 випусків), і лише частина випусків мала російськомовну назву (другу — 1989–1993, 4 випуски; єдину — 1982–1988, 6 випусків).

Періодичні видання охоплюють широкий спектр мовознавчих питань, передусім зосереджуючись на вивченні української мови, славістики та романо-германської філології, «Актуальні проблеми сучасної філології, мовознавчі студії» (Рівне), «Болгарський щорічник» (Київ), «Дивослово» (Київ), «Іноземна філологія» (Львів), «Іноземні мови» (Київ), «Культура народів Причорномор'я» (Сімферополь), «Мови і культура народів Приазов'я» (Бердянськ), «Мовознавство» (Київ), «Мова» (Одеса), «Мова та історія» (Київ), «Проблеми слов'янознавства» (Львів), «Проблеми славістики» (Луцьк), «Русская филология» (Харків), «Русское языкознание» (Київ), «Slavica Ternopolensia» (Тернопіль), «Слов'янський збірник» (Одеса), «Славістичні записки» (Тернопіль), «Слов'янський вісник» (Рівне), «Українське мовознавство» (Київ). Як бачимо, сходознавство представляють збірники «Мови і культура народів Приазов'я» та «Культура народів Причорномор'я», частково журнал «Мовознавство», натомість інші давні й сучасні азійські, африканські, американські та австралійські мови відсутні повністю.

Університетські періодичні видання доповнюють картину мовознавчих досліджень і дають можливість краще усвідомити географічну представленість українських науковців у «Бібліографії». Отже, репрезентовано 26 вісників університетів — Волинського ім. Лесі Українки (дві серії — «Філологічні науки» і «Романо-германська філологія»), Дніпропетровського, Донецького (ДонДУ) і Донецького університету економіки і торгівлі (ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського), Запорізького, Київського ім. Тараса Шевченка (вісім серій, що охоплюють загальне мовознавство, українознавство, східні мови, романо-германську філологію), Київського лінгвістичного, Київського інституту «Слов'янський університет», Львівського (дві серії — «Філологічна» та «Іноземні мови»), Одеського, Прикарпатського, Таврійського (Сімферопольського), Ужгородського (дві серії — «Філологія» і «Романо-германська філологія»), Харківського, Черкаського, Чернівецького. Цей перелік засвідчує рівне представлення різних лінгвістичних шкіл України.

Окремо варто наголосити на спеціалізованих українознавчих зарубіжних виданнях. За матеріалами «Бібліографії» (можливо, не всі періодичні видання зазначено в списку, а деякі трактовано як неперіодичні, чи з іншої причини не включено), їх нараховується вісім, три в Польщі — «Warszawskie Zeszyty Ukrai-

poznawcze — Варшавські українознавчі зошити», «Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze — Краківські українознавчі зошити», «Acta Polono-Ruthenica» (Ольштин); один у Словаччині — «Дукля» (Пряшів); один в Угорщині — це сумнозвісні «Studia Ukrainica et Rusinica Nyiregyhaziensia» (Ніредьгаза); один у США — «Harvard Ukrainian Studies» (Кембридж, Массачусетс); один у Канаді — «Journal of Ukrainian Studies — Журнал українознавчих студій» (Едмонтон, Альберта). Чеський часопис «Rossica» (Прага) у підзаголовку визначає свою спрямованість на дослідження русистики, україністики та білорусистики.

Бібліографія допомагає з'ясувати внесок зарубіжних учених у вивчення україністики (наприклад, 2002, 31, 65, 67, 526, 1025, 1623, 1624; 2003, 32, 175, 346, 352, 392, 8824), що свідчить про їхню зацікавленість українською проблематикою, розкриває широту й глибину досліджуваних тем. Відповідно статті українських дослідників, які зазначені в загальних частинах (2002, 3137, 4130, 4148, 4369, 9929 та ін.), органічно представляють українське мовознавство у світовому контексті. Сподіваємося, що зацікавлений читач без особливих труднощів розшукає потрібні першодруки.

За розробленою системою, матеріали про українську мову класифіковано в 14 розділах: 0) бібліографія та загальні праці; 1) фонетика й фонологія; 2) граматики (у бібліографії за 2002 р. цей розділ має підрозділи «Морфологія», «Синтаксис» і «Лінгвістика тексту. Дискурсна граматики»); 3) лексика (лексикологія й лексикографія); 4) семантика і прагматика; 5) стилістика; 6) метрика, віршування (пропущений в обох книгах); 7) переклад; 8) письмо, орфографія; 9) психолінгвістика; 10) соціолінгвістика та діалектологія; 11) історичне й порівняльне мовознавство; 12) математична й комп'ютерна лінгвістика (пропущений у бібліографії за 2003 р.); 13) ономастика (пропущений в обох книгах). Українську мову описано повно та докладно на матеріалах 2002 р., тоді як на матеріалах 2003 р., на жаль, недостатньо.

Зрозуміло, що в описі такої кількості мов не обходиться без спірних моментів. І в таких випадках бібліографія покликана підсумовувати поточні дискусії. Однак вона стає також і правосильним, вирішальним чинником долі окремих мов чи діалектів, які теоретично мали б визначити спеціальні мовознавчі комісії. Ідеться про невизнані мови, статус яких встановлюється на рівні Академії наук, але авторитет «Бібліографії ЮНЕСКО» також може використовуватися в політичних маніпуляціях. Наприклад, до слов'янських мов додали ще дві — кашубську і русинську. Тут «забули» включити ще

моравську мову, яку дехто вважає окремою від чеської. Як єдиний живий пагін мертвої померанської мови, кашубський діалект польської мови дає невеликі підстави вважати його за самостійну мову, хоч її тепер навіть викладають у польських державних школах. Проте русинська мова не має відмінних синтаксичних та морфологічних рис, які не походили б з українського мовного субстрату. Які ж публікації наводить «Бібліографія» як докази на користь окремішності русинської мови? Частина з них — суто діалектологічні або історичні праці, «Лемківське розуміння “свого світу”, його образ, втрата і пошук» (2002, 15548), «Лейтанська мінея» (2002, 15549; 2003, 11202, 11203), «Лемківське “Зверцadlo” Іоана Прислопського 1732 р.» (2003, 11206), «Русинський (рутенський) переклад чеськомовної “Пісні над піснями” XV сторіччя» (2003, 11209), «Мова словацьких русинів» (2002, 15552) тощо. Викликає сумнів, чи всі автори статей погодяться, що вони писали про окрему мову (тут ще слід зауважити про перехресні посилення з діалектними розділами інших мов). Лише деякі матеріали справді мають пропагандистський заголовок, «Карпато-русинські студії, анована бібліографія» П. Р. Магочі (2003, 11197), «Русинська мова — жива мова карпатських русинів» І. Бошак (2003, 11200), «Русинство, культурологічний та соціолінгвістичний аспекти» М. Штегера (2003, 11207). Автори переважної більшості публікацій — угорці та словаки. Отже, русинську мову фактично безпідставно підтримують угорські та словацькі бібліографи.

Не позбавлена «Бібліографія», як і кожна інша об’ємна праця, термінологічних суперечностей. Так, поняття «Old Russian», безсумнівно, насамперед зрозуміють як частину історії сучасної російської мови, а не київської редакції старослов’янської мови (the Kyivan recension of Church Slavonic) чи давньоруської мови (the Old Rus’ language).

До речі, «Бібліографія» є ще одним вагомих аргументом на користь того, щоб термін

«галицький» не перекладали як «Galician», адже цей англійський термін позначає одну з мов Піренейського півострова. Колись навіть існувала «Old Galician-Portuguese», з якої згодом розвинулися португальська та галісійська мови.

Бібліографічний опис статей подано за правилами міжнародного стандарту Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій. Усі українські назви транслітеровано латинською абеткою, хоча, враховуючи розвиток комп’ютерних технологій, можна було б подавати їх кирилицею, яку для старослов’янських написів все таки залишили (2002, 667, 740). Оригінальну графіку зберігають лише грецькомовні позиції. Варто, на наш погляд, також перекладати всі назви англійською мовою, якими можна було б починати бібліографічний опис.

Українське мовознавство досить повно представлене в бібліографії за 2002 р., майже на рівні опису всієї мовознавчої літератури, і далеко не повно відображений розвиток мовознавства в Україні за 2003 р.

Важливо, що здобутки українських мовознавців вписано у світовий контекст сучасного мовознавства й унаочнено зацікавлення зарубіжних науковців українською тематикою.

Належить на рівні спеціальної комісії Національної академії наук України дати, нарешті, чітке роз’яснення щодо так званої русинської мови. Найявні ж публікації в «Бібліографії» варто подавати або в розділі української мови або в якомусь іншому, але не окремо. Очевидно, лише авторитет Академії може вплинути на редколегію «Бібліографії». Це також стосується і непорозуміння із давньоруською мовою.

Позитивним є те, що україністиці відведено значне місце в «Бібліографії», де структури більш досліджуваних мов можуть служити орієнтирами для подальшої праці та розширення наукової проблематики.

Т. ШМИГЕР

(Львів)